

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

**Актуальні питання
корекційної та
інклюзивної
освіти**

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОРЕКЦІЙНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

**Харків
2020**

Редакційна колегія:

Головний редактор – Бойчук Юрій Дмитрович, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Заступник головного редактора – Маркіна Тетяна Юрївна, доктор біологічних наук, професор, декан природничого факультету

Відповідальний секретар – Перетяга Людмила Євгенівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

Члени редакційної колегії:

Бондар Віталій Іванович, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри спеціальної педагогіки, академік Національної академії педагогічних наук України

Галій Алла Іванівна, кандидат біологічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри здоров'я людини, реабілітології та спеціальної психології

Голуб Наталія Михайлівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Гордієнко Ірина Вікторівна, кандидат медичних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Дрозик Людмила Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Золотверх Владлена Віталіївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Казачінер Олена Семенівна, доктор педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Коваленко Вікторія Євгенівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Орлов Андрій Валерійович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Пашинський Павло Петрович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології та спеціальної психології

Сінопальнікова Наталія Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Туренко Наталія Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Щербак Ірина Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Рекомендовано редакційно-видавничим відділом Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, протокол №7 від 19.11.2020 р.

Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти / За загальною редакцією Бойчука Ю.Д. – Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2020. – 376 с.

Збірник містить наукові праці, які присвячені висвітленню проблеми організації комплексного психолого-педагогічного супроводу інтегрованого та інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. Розглянуто широке коло нагальних питань, пов'язаних з організацією інклюзивного освітнього середовища, наданням освітніх та корекційно-розвиткових послуг дітям з порушеннями психофізичного розвитку.

Забеліна Г.Д. Використання казкотерапії в логопедичній роботі з розвитку мовлення у дошкільників із заїканням.....	115
Завадська О.А. Умови психолого-педагогічного супроводу дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах інклюзії.....	121
Зінов'єва О.В. Діагностика розвитку довільної регуляції навчально-пізнавальної діяльності учнів молодшого шкільного віку.....	126
Злобіна Н.М. Використання піктограм, як засобу комунікації дітей із синдромом Дауна.....	132
Калашиник С.В. Огляд методик корекції поведінкових порушень у дітей з РАС.....	138
Катріч А.М. Застосування елементів Монтессорі – терапії у сенсорному вихованні дітей із ЗПР.....	143
Кірпа Д.О. Ігрові вправи як засіб профілактики порушень писемного мовлення дітей молодшого шкільного віку.....	149
Колот С.Б. Логопедична ритміка для дітей з загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ).....	156
Комір С.М. Роль і місце дихальних вправ в корекції заїкання	160
Комкова О.М. Формування довільної уваги у молодших школярів із порушеннями писемного мовлення.....	167
Костенко В.А. Складання розповіді за сюжетною картиною як ефективний засіб розвитку зв'язного мовлення у роботі з дітьми старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня.....	175
Кривоніс Д.О. Гра як засіб мовленнєвого розвитку дошкільників із загальним недорозвитком мовлення.....	181
Лактіонова О.М. Особливості обстеження зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку з ЗНМ III рівня	186
Літвін Л.М. Діяльність реабілітаційного центру «Право вибору» щодо інклюзії дітей та людей з порушеннями у сучасне суспільство.....	190
Малєєва А.М. Рівні соціалізованості дітей молодшого шкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.....	195
Мамедова Л.Б. Розвиток соціальної компетентності дітей з РАС засобами соціальних історій.....	200
Маркіна Н.В. Формування емоційного здоров'я дітей засобами музикотерапії.....	208
Маркова Л.В. Стратегія формування потреби у спілкуванні дітей з розладами аутистичного спектру.....	211
Мироненко А. В. Комплексний підхід до розвитку звуковимови у дітей з порушенням слуху.....	218
Мірошниченко І.А. Формування функціональних цілей міждисциплінарною командою фахівців, як засіб реалізації програм допомоги для дітей з моторними порушеннями.....	224
Мірошниченко О.В. Використання музикотерапії в подоланні дизартрії у дошкільників.....	232
Міщенко О. А. Вокальні вправи та вокально-ритмічні ігри як засоби формування інтонаційно-ритмічної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ.....	237

ВИКОРИСТАННЯ МУЗИКОТЕРАПІЇ В ПОДОЛАННІ ДИЗАРТРІЇ У ДОШКІЛЬНИКІВ

В статті розкривається поняття «музикотерапія» та порушуються питання вдосконалення шляхів подолання такого поширеного та різнобічного мовленнєвого розладу, яким є дизартрія у дітей дошкільного віку. Проаналізовані ефективні методи та способи подолання дефектів мови за допомогою музикотерапії. Розглянуті роботи та дослідження науковців та психологів, які детально вивчали поняття «музикотерапія» ; порівняні та виявлені найефективніші методи та прийоми корекційно-педагогічної роботи для подолання дефектів мови.

Ключові слова: дошкільний вік, музикотерапія, дизартрія, корекційно-педагогічна робота.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток логопедії, корекційної педагогіки, багатобічність проявів порушень дітей з дизартрією визначають не тільки комплексний підхід корекційної програми, але і впровадження нових заходів у роботі з дітьми з даної мовленнєвої патології [4]. У дітей- дизартриків спостерігають відставання у моторному розвитку (фізичному), визначається не груба неврологічна симптоматика, порушення зі сторони вегетативної нервової системи, недорозвинення психічних процесів: пам'яті, мислення, уваги. Мовлення характеризується розмитістю, нечіткістю артикуляції. Якщо в процесі логопедичної роботи лексико-граматична будова мовлення розвивається та швидко досягає норми, то звуковимова тривалий час залишається дефектною, мовлення залишається нечітким. Все це зумовлює впровадженню нових та дієвим методів для досягнення динаміки в мовленнєвому розвитку дитини таких як «музикотерапія».

Аналіз досліджень і публікацій. Численними дослідженнями психологів (К. Роджерс, Н. Род Жерсена, М. Бурхливо і ін.) доведено, що втілення себе в будь-якому вигляді художньої діяльності - малюванні, ліпленні, співі, грі на музичних інструментах і т. д., сприяє «скидання» і усунення негативних емоцій.

Музичне виховання, володіючи необмеженими можливостями позитивного впливу на особистість дитини, займає важливе місце в її вихованні. Неабияку роль воно може відіграти в навчанні і вихованні дітей з дефектами мови. На думку В. В. Ємельянова, Н. Ф. Шаповалової та ін., в співі так, як і в інших видах художньої діяльності, відбувається зняття нервового напруження.

Теоретико-методологічною базою застосування музикотерапії в освітньому просторі є ідеї «ритмопластичного виховання» Еміля ЖакДалькроза; елементарного музикування в розвитку творчого начала і самостійності мислення дітей системи Карла Орфа; органічного взаємозв'язку музики, слова і жесту концепції Йоганна Гердера, важливості значення фольклору, народних ладів і ритмів у дитячому музичному вихованні Бели Бартока, пропагування необхідності музики як джерела душевного збагачення й гармонійного виховання ЗолтанаКодая, абсолютної віри в безмежність дитячого потенціалу Шінічі Сузукі, музичного навчання Вальдорфської педагогіки; концепція музично-раціональної психотерапії В. Петрушина; авторська система психокоригування В. Драганчук; методика розвитку та комплексної корекції різних сторін психіки дітей дошкільного та молодшого шкільного віку М. Чистякової, дослідження Г. Побережної про використання музикотерапії у процесі дитячої психокорекції; принципи організації і проведення музикотерапевтичних занять з дітьми-інвалідами Ж. Некту, Ж. Македа[4].

Мета статті полягає у використанні прийомів і методів музикотерапії, як одного із методів корекційно-логопедичної роботи для подолання дизартрії у дітей дошкільного віку.

Виклад матеріалу дослідження. Музикотерапія – це лікування музикою. Виділяють чотири основні лікувальні дії музикотерапії:

- емоційна активізація в ході вербальної психотерапії;
- розвиток навичок міжособистісного спілкування, тобто, комунікативних функцій і здібностей (відповідно до теорії Швабе, комунікативна форма полягає

в спільному слуханні музики з метою створення атмосфери взаємної довіри між лікарем і хворим);

- регулюючий вплив на психічні процеси;
- підвищення естетичних потреб людини.

Існують два способи лікування музикою. Перший, це пасивне слухання, спрямоване на розслаблення нервової системи. Другий - це терапія співом, що має на увазі творчий аспект сприйняття музики. Під час застосування пасивної музикотерапії, дитина лише слухає музичні твори, які позитивно впливають на здоров'я й загальне самопочуття. У той час активна форма передбачає активну участь дитини у музикуванні, співах, рухах.

Спів є найдоступнішим і наймобільнішим видом музичної діяльності дітей. Заняття співом викликають позитивні емоції, що в свою чергу дозволяє активізувати і розмовну діяльність. Водночас спів гармонізує процес дихання і володіння голосом, сприяє нормалізації м'язового тону, формуванню кінетичних рухових мелодій. Такі характеристики, як інтонація, ритм, паузи та інші є загальними для мови і музики. Заняття співом допомагають дитині відчувати, а потім усвідомити ці явища в своїй промові. Музичний ритм допомагає дитині налагодити ритм дихання. Правильне дихання дає змогу розвивати легені, а це у свою чергу викликає кращу циркуляцію крові в організмі, що дає загальний оздоровчий ефект для всього організму[3,5]. Дихальні вправи розвивають :

- правильне співоче дихання;
- м'язи, які беруть участь в утворенні звуку;
- тренують голос на витривалість.

На протязі 4 тижнів нами було проведено дослідження , з метою виявлення впливу музикотерапії на подолання дефектів мовлення. У рамках цього дослідження було відібрано 10 дітей ДНЗ № 156 м Харкова віком 4, 5 - 5 років, які страждають дизартрією. У процесі проведення експерименту проводилося обстеження стану фізіологічного і мовного дихання, голосоутворення, інтонаційно – мелодійної і темпо-ритмічної організації

мовлення, з метою визначення порушення просодики у дошкільнят з дизартрією. Проведене дослідження підтвердило взаємозв'язок структури дефекту і труднощів інтонаційного оформлення мовлення у дітей, які страждають дизартрією. Об'єктивна оцінка обстеження просодики мови дозволила встановити, що порушення основних фізіологічних механізмів мови при дизартрії: дихання, голосу, артикуляції негативно позначається на формуванні всієї мелодико – інтонаційної сторони промови.

Кожен ранок у дитячому садку починався з ранкових музичних привітань. Під чарівні звуки музики дітей запрошували до спортивної зали на ранкову гімнастику. У дітей створювався позитивний настрій, діти ефективно спілкувалися. Музичні привітання налаштовували дітей на добрий настрій та успіх протягом дня. Запропоновані сеанси практичної музикотерапії допомогли позитивно вплинути на розвиток і виховання малят. Музикотерапія також сприяла активізації пізнавальної й розумової діяльності[2,4]

Цікавим для дітей і дієвим щодо музикотерапевтичного впливу був ще один вид ігор – це сюжетно-рольові музичні ігри («Феї та чаклуни», «Дельфінчики та синє море» тощо) з використанням музичних інструментів. Їх головне завдання – ввести дітей у сюжет, максимально посилити образне відчуття та емоційне переживання музики.

Результати проведеного експерименту, із застосуванням музикотерапії, дозволили відзначити позитивну динаміку в подоланні дефектів мовлення у дошкільників з дизартрією в більш короткі терміни і найбільш простих фізіологічних умовах (в процесі співу). Використання музикотерапії, в комплексній системі корекційно-логопедичної роботи з дітьми, які страждають дизартрією, значно поліпшило показники дихання, голосу і просодичної сторони мови. В процесі вокальної роботи, був сформований діафрагмальний тип дихання, збільшився обсяг вдиху, тривалість і сила видиху. Також налагодилася координація процесів дихання і голосоутворення, сформувалися позитивні кінестезії. У процесі занять з використанням музикотерапії, голос дітей, які страждають дизартрією, став сильнішим і гучнішим, збільшився

голосовий діапазон, з'явилася здатність модуляції, покращилася тембральне забарвлення голосу. Також варто відмітити, що голосові характеристики дошкільнят зі стертою дизартрією покращилися за якісними і кількісними показниками: голос придбав висоту і силу звучання, розширився діапазон, тембральне забарвлення голосу стала набагато багатше і різноманітніше, зникла назалізація.

Висновки, перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження.

Аналіз результатів дослідження підтвердив, що застосування музикотерапії в системі корекції просодичної сторони мовлення у дітей, що страждають порушеннями мовлення є ефективною. Цей факт дозволяє рекомендувати її до використання в корекційно-логопедичній роботі при подоланні дизартрії у дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Драганчук В. М. Музика як фактор психокоригування: історичні, теоретичні і практичні аспекти / В. М. Драганчук. – К., – 2003.
2. Конопляста С. Ю. Психолого-педагогічне вивчення дітей з вадами мовлення / С. Ю. Конопляста // Удосконалення підготовки науково-педагогічних кадрів в Україні : зб. наукових праць. К. : УДПУ імені М. П. Драгоманова, 1997
3. Петрушкін В.І. «Музыкальная психотерапия»- М., 1966
4. Шанских Г. Музика як засіб корекційної роботи / Г. Шанских // Мистецтво в школі. – 2003. – № 5
5. Шевченко Ю.С. «Музикотерапія для дітей та підлітків»; Психокорекція : теорія і практика .- М.,1995